

Małgorzata Dubrowska

Dary i nabytki Działu Medali i Numizmatów

Almanach Muzealny 7, 318-331

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Opracowała Małgorzata Dubrowska

**DARY I NABYTKI DZIAŁU MEDALI
I NUMIZMATÓW**

W

okresie ostatnich czterech lat (2009–2012) zbiory medalierskie i numizmatyczne pozyskały łącznie 282 eksponaty, przekazane głównie w formie darów przez instytucje i osoby prywatne. Zakupiono jedynie dziewięć obiektów.

Oddzielną grupę eksponatów, dzięki którym wzbogaciły się zbiory medalierskie, stanowią zespoły przekazane jako spuścizna po zasłużonych postaciach, związanych z Warszawą, znanych ze swojej działalności zawodowej. Są to pamiątki związane z osobami: prof. Franciszka Józefa Groëra (1887–1965), warszawskiego lekarza pediatri (27 obiektów) i Jerzego Waldorffa (1910–1999), pisarza, krytyka muzycznego i działacza społecznego (łącznie 191 obiektów, w tym 30 odznaczeń osobistych: medali i odznak). Inny charakter ma spuścizna przejęta od Marty i Jerzego Mieczników po likwidacji ich pracowni medaliersko-grawerskiej, pracowni artystycznej z tradycjami, wielce zasłużonej dla Warszawy (łącznie 1331 obiektów, w tym 57 plaket, medalionów i medali).

MEDALION HECTORA BERLIOZA

MHW 27654 [il. 1]

Paryż 1897 rok, brąz, lany, średnica 100 mm, sygn.: "18 TW 97"; zakup od osoby prywatnej. Ważniejsze nabytki przejęte do zbiorów to obiekty z zakresu medalierstwa o XX-wiecznej proveniencji. Jedynym wcześniejszym obiektem jest medalion francuskiego kompozytora, Hectora Berlioza (1803–1869), autorstwa Wincentego Trojanowskiego (1859–1928) z 1897 roku. Jest jednym z serii medalionów poświęconych wybitnym kompozytorom, które artysta tworzył w czasie pobytu w Paryżu w latach 1893–1904.

1. Wincenty Trojanowski, *Hector Berlioz*, 1897, brąz

2. Karl Waschmann, *Ignacy Jan Paderewski*, 1903, srebro

PLAKIETKI ZWIĄZANE Z POSTACIĄ IGNACEGO JANA PADEREWSKIEGO

MHW 27652

brąz patynowy, bita, 150 x 120 mm, sygn.: C. Waschmann.

MHW 27653

srebro z puncą grawera „JC”, 68 x 52 mm, sygn.: C. Waschmann, zakup od osoby prywatnej.

MHW 27655

brąz patynowy, bita, 67 x 53 mm, sygn.: „CB/1924”, zakup od osoby prywatnej.

Ikonygnację Ignacego Jana Paderewskiego (1860–1941) wzbogaciły trzy plakietki z początku XX wieku. Dwie z nich, bite w różnych metalach i różnych wielkościach, zaprojektowane i wykonane zostały przez Karla Waschmanna (1848–1905) w Wiedniu w 1903 roku. [il. 2]

Trzecia plakietka wymodelowana została w Paryżu przez francuską rzeźbiarkę Elise Betz-Charpentier w 1924 roku.

MEDALE Z WIZERUNKIEM LEOPOLDA PRINZ VON BAYERN

MHW 27938 [il. 3]

Brąz, lany, średnica 82 mm, sygn.: K. Goetz, zakup w Desie.

MHW 27939

1915 rok, srebro, bity, średnica 33 mm, sygn.: Br.Lauer Norymberg, zakup w Desie.

MHW 27940

Srebro, bity, wyrób niemiecki, średnica 33 mm, sygn. M & W.ST, zakup w Desie.

Pierwszy medal, autorstwa Karola Goetza (1875–1950), z popiersiem generała i ryczącym lwem na murach miejskich z herbem Warszawy na rewersie, wykonany został w Monachium w 1915 roku.

Drugi z medali, z flagą niemiecką z orłem pruskim na tle panoramy Warszawy na rewersie, wybito w zakładzie Braci Lauer w Norymberdze.

Trzeci medal generała von Bayern, z symboliczną postacią męską rozbijającą mury miejskie Warszawy (rewers), opatrzony jest inskrypcją ZUR EROBERUNG WARSCHAU – HAUS//5.AUG.1915.

Trzy medale z wizerunkiem Leopolda Prinz von Bayern (1846–1930), księcia bawarskiego, generała feldmarszałka i dowódcy wojsk niemieckich w czasie zajęcia Warszawy przez Niemców 5 sierpnia 1915 roku. Uzupełniły one muzealną kolekcję medali, odznak i znaczków, dokumentujących wydarzenia warszawskie okresu pierwszej wojny światowej.

PLAKIETA CYPRIANA KAMILA NORWIDA

MHW 27673 [il. 4]

Około 1900 roku, Francja [?], brąz, lano, 100 x 72 mm; dar osoby prywatnej.

Plakieta Cypriana Kamila Norwida (1821–1883), zapewne wyrobu francuskiego, pochodzi z około 1900 roku. Plakieta wypracowana została bardzo plastycznie: ma nierówne krawędzie i ekspresyjne uwydatnienie samego portretowanego. Trzeba zaznaczyć, że w obiektach medalierskich wizerunek poety jest dość rzadko spotykany, choć warto przypomnieć, że sam Norwid parał się projektowaniem medali i medalionu (medalion Zygmunta Krasieńskiego z 1860 roku, medale poświęcone między innymi Aleksandrowi Orłowskiemu, Braciom Rusinom, Unii Lubelskiej).

3. Karol Goetz, *Leopold Prinz von Bayern*, 1915, brąz

4. Artysta nieznaný, *Cyprian Kamil Norwid*, ok. 1900, brąz

MEDALE SPORTOWE LIGII OBRONY POWIETRZNEJ I PRZECIWGAZOWEJ

MHW 27657 [il. 5]

1937 rok, Warszawa, brąz, bity, średnica 40 mm, sygn.: A. Nagalski; zakup od osoby prywatnej.

MHW 27658

1938 rok, Warszawa, metal srebrzony, średnica 30 mm; zakup od osoby prywatnej.

Medale sportowe okresu międzywojennego stanowią poszukiwane dziś obiekty, produkowane i wydawane głównie przez Pierwszą Krajową Fabrykę Medali i Nagród Sportowych Adama Nagalskiego (1862–1944) w Warszawie, przy ulicy Biełańskiej 16. Fabryka działała w latach 1929–1944, a dział wyrobów sportowych: medali, odznak, proporczyków, „nagród przechodnich” wyrugował z rynku fabrykaty zagraniczne tego typu. Jak donosiła ówczesna prasa „...na piersiach sportowca zawieszają odtąd polskie odznaczenia sportowe”. Dwa medale z tej wytwórni udało się pozyskać do zbiorów muzealnych. Są to medale nagrodowe Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej (LOPP) stanowiące własność Stefana Kopińskiego, byłego instruktora spadochronowego Batalionu Armii Krajowej „Parasol”.

Pierwszy z nich to uzyskana przez niego druga nagroda w Eliminacyjnych Zawodach Modeli Latających w Warszawie w 1937 roku.

Drugi to medal nagrodowy zdobyty w IX Ogólnokrajowych Zawodach LOPP Modeli Latających w Stanisławowie w 1938 roku.

MEDALE UPAMIĘTNIAJĄCE SETNĄ ROCZNICĘ URODZIN MARII SKŁODOWSKIEJ-CURIE

MHW 27662

1967 rok, Warszawa, tombak srebrzony i oksydowany, średnica 69 mm, sygn. Gośławska W., dar od osoby prywatnej.

MHW 27663 [il. 6]

1967 rok, Paryż, brąz patynowany, lakierowany, średnica 68 mm, sygn. J.H. Coeffin, dar od osoby prywatnej.

Obiekty bliższe naszym czasom to medale upamiętniające setną rocznicę urodzin Marii Skłodowskiej-Curie 1867–1967. Jeden z nich wypracowała rzeźbiarka i medalierka warszawska, Wanda Gośławska (urodzona w 1922 roku). Medal z dobrym wizerunkiem uczoney w ujęciu *en face* na awersie i czytelnie zaprojektowanym rewersem z symbolami chemicznymi radu i polonu.

Kolejny medal z tej samej okazji zaprojektowała francuska rzeźbiarka Josette Herbert-Coeffin (urodzona w 1908 roku). Medal bardzo przejrzysty w projekcie awersu i rewersu, z przedstawieniem głowy uczoney i naczynia doświadczalnego, wybity został w Paryżu w 1967 roku.

5. Adam Nagalski, *Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej*, 1937, brąz

6. Josette Herbert Coeffin, *Maria Skłodowska-Curie*, 1967, brąz

ZBIÓR PAMIĄTEK ZWIĄZANYCH Z OSOBĄ FRANCISZKA STEFANA GROËRA (MHW 28216-28243)

Zespół pamiątek związanych z osobą Franciszka Stefana Groëra (1887–1965) zawiera 27 obiektów: medali, plaketek i znaczków przekazanych przez osobę prywatną w 2011 roku. Profesor Franciszek Groër, lekarz pediatra, profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie i kierownik Kliniki Pediatricznej Wydziału Lekarskiego UJK, był członkiem wielu towarzystw naukowych we Lwowie i w Warszawie. Po 1946 roku kierował między innymi Katedrą i Kliniką Chorób Dziecięcych Akademii Lekarskiej w Bytomiu i Zabrze. Od 1951 roku pełnił funkcję dyrektora i kierownika Oddziału Gruźlicy Instytutu Matki i Dziecka w Warszawie. Wielce zasłużony dla światowej pediatrii, był autorem wielu prac z tej dziedziny i członkiem licznych europejskich towarzystw pediatrycznych.

Innymi pasjami, które towarzyszyły prof. Groërowi przez całe życie, były muzyka i fotografia. Jeszcze w czasach lwowskich pełnił funkcje przewodniczącego Towarzystwa Przyjaciół Muzyki i Opery oraz dyrektora administracyjnego Opery Lwowskiej. Poza pracą naukową pisał wiersze, tworzył pieśni.

Profesor Franciszek Józef Groër, niezwykle aktywny do ostatnich lat życia, odznaczony między innymi Krzyżem Kawalerskim i Komandorią z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski, zmarł w Warszawie 16 lutego 1965 roku. Pochowany został na Cmentarzu Powązkowskim.

PLAKIETKI IMIENNE

MHW 28216-28221

Wyrób grawerski, około 35 x 22 mm, metal.

Pamiątki związane z działalnością lekarską profesora Franciszka Groëra, odnoszące się do jego aktywności zawodowej sprzed wojny, to plakietki imienne z lat 1931–1937. Upamiętniają one jego udział w spotkaniach towarzystw pediatrycznych, sympozjach, kongresach światowych i europejskich w Colorado w Południowej Kalifornii (1931), Lipsku (1934), Lucernie (1936) i Rzymie (1937).

MEDAL PORTRETOWY CLEMENSA VON PIRQUETA

MHW 28234 [il. 7]

1924 rok, Wiedeń, brąz, bity.

Na uwagę zasługuje też medal portretowy Clemensa von Pirqueta (1874–1929), wybitnego pediatry wiedeńskiego, u którego w klinice podjął pracę Franciszek Groër w 1913 roku z funkcją kierownika Oddziału Zakaźnego i Wewnętrzznego. Medal z 1924 roku, wydany na 50-lecie urodzin znakomitego profesora immunologii i bakteriologii, był zapewne cenną pamiątką jego wczesnych lat kariery naukowej.

7. Artysta nieznanym,
Clemens von Pirquet, 1924, brąz

8. Plakietka imienna prof. Franciszka Groëra
z II Europejskiego Kongresu Psychiatrii Dziecięcej
w Rzymie w 1963, brąz

MEDAL LOUISA JACQUES'A DAGERRE'A

MHW 28236

1937 rok, Budapeszt, brąz, średnica 28 mm, sygn. Goldman 1937

Z okresu lwowskiego profesora Groëra znajdujemy też pamiątki związane z jego zainteresowaniem fotografią. Zaświadcza o tym medal Louisa Jacques'a Dagerre'a (1787–1851), francuskiego artysty fotografa i chemika, wybitny w Budapeszcie przez węgierskie towarzystwo fotograficzne.

PAMIĄTKOWE PLAKIETKI

MHW 28241

1926 rok, Lwów, brąz, 70 x 70 mm.

MHW 28243

Holandia, brąz, 53 x 31 mm.

Z innych pamiątek pozyskano plaketę Lwowskiego Towarzystwa Fotograficznego przyznaną Franciszkowi Groërowi w 1926 roku oraz plaketkę z Międzynarodowej Wystawy Fotograficznej w Holandii z 1938 roku.

PLAKIETKI I ZNACZKI Z LAT 1947–1964

MHW 28222–28233, 28239–28240 [il. 8]

Wśród powojennych pamiątek, świadczących o zaangażowaniu zawodowym profesora Groëra na forum europejskim, znajdujemy plakietki i znaczki z lat 1947–1964, upamiętniające jego uczestnictwo w Międzynarodowych Kongresach Pediatricznych w Nowym Jorku (1947), Taorminie (1949), Palermo (1957), Turynie (1961), Lizbonie i Sewilli (1962), Rzymie (1963) oraz kongresach pediatricznych krajowych w Krakowie i Warszawie (1964).

PAMIĄTKI PO JERZYM WALDORFFIE

Spuścizna po Jerzym Waldorffie (1910–1999), na podstawie zapisu testamentowego, przekazana została do Muzeum na prawach własności i wpisana do inwentarza zbiorów w 2009 roku. Liczne pamiątki (191 pozycji), związane z życiem, działalnością i pasjami wielkiego społecznika, krytyka muzycznego, pisarza, znalazły miejsce w różnych działach muzealnych¹.

1 zob. *Dary i nabytki Działu Rzemiosła Artystycznego i Pamiątek Historycznych* (oprac. zbiorowe); *Dary i nabytki Działu Sztuki* (oprac. zbiorowe).

ORDERY I MEDALE

MHW 107/W-168/W

Dział Medali i Numizmatów przejął osobiste ordery, odznaczenia i odznaki po Jerzym Waldorffie oraz zespół medali okolicznościowych związanych z jego działalnością zawodową i społecznikowską. Łącznie jest to 61 obiektów.

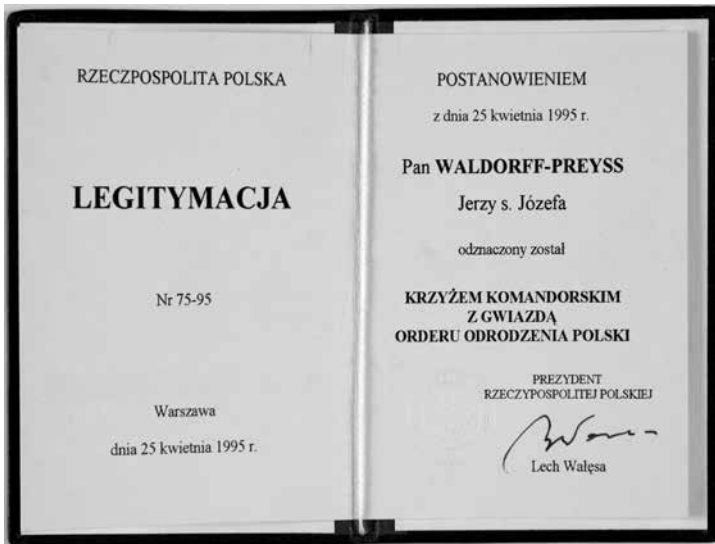
Z odznaczeń państwowych wymienimy w kolejności ich nadania trzy Ordery Odrodzenia Polski: Krzyż Kawalerski V Klasy (1975), Krzyż Oficerski IV Klasy (1980) i najwyższy, Krzyż Komandorski z Gwiazdą II Klasy (1995) [il. 9]. Z innych odznaczeń i odznak, którymi uhonorowano Jerzego Waldorffa, zachowały się Złoty Krzyż Zasługi (1970), Złota Odznaka Odbudowy Warszawy (1965) oraz odznaki honorowe „Za zasługi” dla województwa kaliskiego, województwa poznańskiego, miasta Poznania, Elbląga, Zakopanego i Słupska. Był Honorowym Obywatелем miasta Słupska (1986) i Warszawy (1992). Wyróżnienia te stanowią wyraz dużego społecznego uznania w zaangażowanie Waldorffa na polu popularyzacji muzyki polskiej, uczestnictwa w licznych komitetach organizacyjnych festiwali i spotkań muzycznych.

Zespół medali z lat 1970–1990 zasadniczo związany jest z krajowymi wydarzeniami muzycznymi (festiwale muzyczne, łódzkie spotkania baletowe), z jubileuszem różnych instytucji kultury (Filharmonia Poznańska, Wyższa Szkoła Muzyczna w Poznaniu, Teatr Wielki w Warszawie) oraz ludźmi kultury i sztuki (Fryderyk Chopin, Henryk Wieniawski, Karol Szymanowski, Antonio Corazzi, Bohdan Marconi). Osobiste ordery i odznaczenia Jerzego Waldorffa i jego kolekcja medali związanych z kulturą, a zasadniczo z życiem muzycznym w kraju, przekazane do Muzeum, pozostaną trwałą dokumentacją życia i działalności tego znakomitego popularyzatora polskiej kultury muzycznej.

PAMIĄTKI PO ARTYSTYCZNEJ PRACOWNI BRĄZOWNICZO-GRAWERSKIEJ „MIECZNIK” MARTY I JERZEGO MIECZNIKÓW

Zespół obiektów przejętych z Artystycznej Pracowni Brązowniczo-Grawerskiej „Miecznik” Marty i Jerzego Mieczników, przekazany przez ostatnich właścicieli znanej warszawskiej firmy po jej zamknięciu w 2010 roku, znacznie wzbogacił zbiory Muzeum.

Założycielem pracowni był Władysław Miecznik (1903–1989), który pod nazwą „W. Miecznik Wyroby Artystyczno-Grawerskie” prowadził firmę czynną od

9. Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski wraz z legitymacją nadania dla Jerzego Waldorffa, 1995

1934 roku przy ulicy Świętokrzyskiej 20. Absolwent Szkoły Handlowej Zgromadzenia Kupców Miasta Warszawy, praktykę rzemieślniczą odbył w zakładzie grawerskim Stanisława Lipczyńskiego w Warszawie przy ulicy Marszałkowskiej 149. Pracownia Władysława Miecznika, zniszczona w czasie wojny, wznowiła działalność w 1946 roku przy ulicy Marszałkowskiej 108, a od 1962 roku funkcjonowała przy ulicy Nowogrodzkiej 4. Poza sprzedażą własnych wyrobów grawersko-jubilerskich (odznaki, monogramy, medale, metalowe ornamentacje), pracownia na zamówienie wyrabiała brązy artystyczne, plakiety, medaliony, statuetki, nagrody sportowe czy puchary. Istotną część produkcji stanowiły zamówienia rządowe na miniatury kolumny Zygmunta III, Syrenek i innych pomników warszawskich. Wyroby tej firmy, prezentowane i wyróżniane na wielu wystawach, projektowali znani rzeźbiarze, wśród nich między innymi Jan Małeta, Zygmunt Bieniulis, Henryk Grunwald, (MHW 25/JM) [il.10], Stanisław Lisowski, Stanisław Sikora czy Wacław Kowalik.

W latach 1989–2010, po śmierci Władysława Miecznika, pracownię przejął syn Jerzy wraz z żoną Martą, którzy kontynuowali produkcję zakładu.

Zespół ofiarowany Muzeum przez Martę i Jerzego Mieczników objął 1331 obiektów, w tym: 8 rzeźb figuralnych w brązie, będących między innymi miniaturami pomników warszawskich: kolumny Zygmunta, Pomnika Lotnika (projektu Edwarda Wittiga i drugi Jana Małety), Warszawskiej Nike (projektu Mariana Koniecznego) oraz Syreny (projektu Zygmunta Bieniulisa).

Niezwykle cenny w tym przekazie jest zespół 1228 stalowych matryc i patryc grawerskich pochodzących z różnych firm warszawskich, a skompletowanych przez poprzedniego właściciela, Władysława Miecznika. Wśród nich znajdujemy stemple do tłoczenia odznak i pamiątkowych znaczków. Z pobieżnego rozpoznania można wnosić, iż są to obiekty wyprodukowane od połowy XIX wieku do 1990 roku. Kilkadziesiąt matryc i prototypów dotyczy odznaczeń i orderów, jak również odznak wojskowych. Rozpoznawalne są matryce do tłoczenia medali i medalików, ponad 50 stempli o tematyce religijnej oraz około 250 stempli z wyobrażeniem polskich herbów szlacheckich. Matryce te pochodzą z kilkunastu zakładów grawerskich. Dotychczas dokonano identyfikacji kilkunastu z nich: Kazimierza Bartoszewicza, Ksawerego Dutkiewicza, Jana Knedlera, Ksawerego Kosmowskiego, Stanisława Lipczyńskiego, Władysława Miecznika, Józefa Michrowskiego, Jana Minheimera, L. Naake, Franciszka Witkowskiego, K. Wytrykowskiego oraz Ludwika Gerlachy i Jana Meissnera. Jeden stempel wykonany został w Mennicy Państwowej w Warszawie w 1948 roku.

10. Henryk Grunwald, *Syrenka warszawska*, przed 1958,
brąz, odlew firmy Władysława Miecznika

PLAKIETY, MEDALIONY, MEDALE

MHW 9/JM – 67/JM

Wśród innych obiektów przekazanych przez pp. Mieczników warto wskazać zespół 57 plaket, medalionów i medali. Gros spośród nich to różnorodne wizerunki Syrenki Warszawskiej, przedstawionej na medalionach, plaketach pełnych i ażurowych oraz medalach. Proweniencja obiektów jest różna. Niektóre z nich sygnowane puncą „W. Miecznik” wykonane zostały zapewne w latach 1946–1989 lub wcześniej, w latach międzywojennych, inne z sygnaturą „Miecznik/Warszawa” są wyrobu firmy po 1989 roku. Z kolei przedstawienie Warszawskiej Nike z pomnika Bohaterów Warszawy (autorstwa Mariana Koniecznego) zwielokrotnione na plaketach i medalionach z około 1964 roku zachowuje sygnaturę firmy Władysława Miecznika.

Dwie plakiety (z wizerunkiem Stanisława Lipczyńskiego oraz związana z powstaniem warszawskim)

MHW 51/JM, brąz, 17,5 x 13 cm, sygn. W. Gontarczyk K. Reidt.

MHW 44/JM, brąz, 93 x 75 mm.

Na uwagę zasługują też inne obiekty. Rzadko spotykana plakietka z wizerunkiem Stanisława Lipczyńskiego, grawera, mistrza i przyjaciela Władysława Miecznika, wykonana przez innego grawera i złotnika warszawskiego, Wiktora Gontarczyka około 1910 roku; oraz druga plakietka, tematycznie związana z powstaniem warszawskim, wyrobu firmy Władysława Miecznika według projektu Zygmunta Bieniulisa z przed 1963 roku (MHW 43 JM) [il. 11].

Z pracowni Marty i Jerzego Mieczników do zbiorów muzealnych trafiły też główce sztandarów różnych instytucji i ich modele, a także 39 różnych narzędzi grawerskich i odlewniczych z wyposażenia pracowni.

Do archiwum muzealnego przekazano również 17 dyplomów z wystaw rzemiosła polskiego z okresu powojennego, cztery oprawne ilografie, cztery szyldy pracowni i pamiątkową tabliczkę z dedykacją dla Władysława Miecznika. Materiały te, choć w niewielkiej ilości, dokumentują działalność warszawskiej pracowni artystyczno-grawerskiej rodziny Mieczników na przestrzeni ponad 70 lat i – wraz z zespołem obiektów – stanowią świadectwo ginącego już zapotrzebowania społecznego na dobre artystyczne wyroby brązownicze.

11. Zygmunt Bieniulis, *Powstanie warszawskie*, przed 1963, brąz, odlew firmy Władysława Miecznika